

Дарынды жасөспірімдерге арналған Ақтөбе облыстық мамандандырылған
«Білім - инновация» лицей – интернаты

Педагогикалық кеңесте қаралды:

28 / 08 / 2023 жыл
№1 хаттама

Тексерілді:

Директордың тәрбие ісі
орынбасары
Бақызы А. Б.А.
7 / 09 / 2023 жыл

Омаров Б.Ш.
/ 2023 жыл

«Ұлы дала мұрагерлері» үйірме жоспары

Сыныптар: 11А, 11Ә

Пән мұғалімі: Н.А. Бермагамбетова

2023 - 2024 оқу жылы

«Ұлы дала мұрагерлері» (жыраулар поэзиясы-ақындықтың мөлдір бастауы)

11- сыныптарға арналған

(Барлығы – 34 сағат, аптасына 1 сағаттан)

Түсініктеме

Қазақ әдебиетінің негізгі бір кезеңі ұлы дала мұрагерлері болып қалыптасқан жыраулар поэзиясы - халық бірлігін сақтап қалуды армандаған, ел еңсесін көтеріп ұран тастауды мақсат еткен, ұлағаттылыққа шақыратын ұлы сөздер қалдырған ғажап әдебиет. Академик ғалым З.Қабдолов айтқандай «Ол оқырманға бұрын беймәлім өмірді, шындықты, бейтаныс заманды, адамды танытады, оқырман үшін бұрын-сонды беймәлім дүниенің есігі секілді. Сол есікті ашып кіргенде ғана адам өзіне белгісіз құпиялар сырына тереңдеп, танымын байытпақ»

Жазба әдебиетіне дейінгі қазақтың халық поэзиясын жасаушылардың еңбектерін оқып-үйрену мен тағылым алу бүгінгі қоғамдағы мектеп оқушыларына аса қажет болып отыр. Сондықтан да бұл курста XV-XVIII ғасырлардағы жыраулар поэзиясының өзекті тақырыбы-туған елі, ел бүтіндігі, ел бірлігі, оған деген сүйіспеншілігін оқыту қарастырылған.

60-жылдардың екінші жартысынан бастап, XV-XVIII ғасырлардағы жыраулар поэзиясын жинақтап, зерттеген М.Мағауин еңбектеріне сүйенетін болсақ, оқулыққа енген жыраулар шығармашылығы халқымыздың рухани игілігіне арналған көркем дүние болғандықтан, бүгінгі ұрпақ оны оқи отырып одан әрі жалғасын табуына негіз болады. Жыраулардың руханиятында ел мүддесінің болашақ тағдыры тұрғысында көтерілген идеялар мол болғандықтан, оны оқыту-бүгінгі қоғам талабы. Халықтың сөз өнерінің дамуына, қазақ тілінің тазалығы мен табиғилығын сақтауға, ақылға, ұлағатқа толы тәрбие алуға «Ұлы дала мұрагерлері» (Жыраулар поэзиясы) үйірме курсы бірден-бір танымдық құрал ретінде ұсынылады. Тапқыр ой, көркем тілмен айтылған сөз қай заманда да құнды. Жыраулар шығармашылығынан қуат алып, шешен де, тапқыр сөзбен қаруланған бүгінгі оқушы-ертеңгі күннің білім бәсекесіне қабілетті тұлға.

«Ұлы дала мұрагерлері» үйірме курсының мақсаты:

Рухани жаңғыру бағдарламасында көрсетілген мақсат-міндеттерді негізге ала отырып, сананың жаңғыруына, ұлттық болмыс пен ұлттық ерекшелігімізді сақтау жолдарын үйрету.

Оқушыларға ұлт болмысының тағдырына сын көзбен қарауда оның ұлттық рух пен үндескен тарихи-әлеуметтік кеңістігін өздерінің рухани жан дүниесінде сақтап қалған жыраулар поэзиясын оқыту, түсіндіру, талдау. Ерекше дарын иелерінің шығармалары арқылы оқушыны ертеңгі ел болашағын ойлайтын патриоттық рухта тәрбиелеу.

Міндеттері:

- қазақ әдебиетінің көне тарихын сөз ету; бағзы заманнан келе жатқан асыл мұраның сырын ашу;
- замана сынынан сүрінбей өткен озық дәстүрлерді табысты жаңғырудың маңызды алғы шарттарын қарастыру;
- көркемдік-эстетикалық ерекшеліктерін тани білу, жыраулардың даналық идеялары, толғаулары, философиясын таныту, көркем, шұрайлы, халықтың бай тілімен сусындату;
- суырыпсалмалыққа, тіл тазалығын сақтауға, жымдасқан көркем өнердің құдіретін сезінуге жетелеу; - ғұламалардың рухани өмірін үлгі ету, патриоттық рухта тәрбиелеу.

Бағдарламаның өзектілігі:

Жырау - суырыпсалма, ақпа-төкпе, өлең сөзді қару еткен өнер адамы, ел-жұрт қамын ойлай білетін, ақыл- парасаты мол ел ағасы, қысылғанда жол табар ақылшысы, адам, табиғат, уақыт, оқиға сырын, замананың бағытбағдарын ақыл таразысына салып сынай, салмақ-тай білетін, болжағаны болып, айтқаны келетін тапқыр да көреген дана абыздар. Жыраулар поэзиясын зерттеуде жан-жақты зерттеушілігі мен ізденісінің нәтижесінде әдебиет тарихын зерттеуші ғалым Мұхтар Мағауин Асанқайғыдан бастап терең ойға толы философия өкілдерінің еңбектерін өмір сүрген жылдарына қарай топтастырды.

Жырау ел тағдырын шешер ірі оқиғалар, аса мәнді көкейкесті мәселелер тұсында толғанған. Сондықтан да «Ұлы дала мұрагерлері» үйірме курсы - жыраулық поэзия өкілдерінің шығармашылығын толықтай қамтып, оқушының өз төл әдебиетінің тарихымен танысып, сусындауына жол ашады. Ұрпақ ұлттық рух пен неғұрлым жақын тәрбиеленген сайын ол өзінің адамдық бейнесін ішкі рухпен қаруландырмақ.

Бүгінгі ұрпақ санасында адамдық қасиеттің жоғарылауы, өмірге, білімге құштар қоғамның белсенді мүшесі болуға жыраулар шығармашылығының ықпалы зор. Қазақ тарихындағы Асанқайғы, Сыпыра, Қазтуған, Шалкиіз сияқты жыраулардың толғауларынан рухани қуат алады.

Оқу үдерісінің, әдістерінің, жұмыс түрінің, құралдарының жалпы сипаттамасы: Жыраулардың акындардан өзіндік ерекшелігін көрсету, ғажайып шешендікке құрылған философиялық-дидактикалық толғаулардың, даналық афоризмдердің мәнін ашу көзделді.Халқыүшін қолына найза алып, дана кеудесінен сөз боранын боратып, ірі қоғам қайраткерлері, қабырғалы би болғандықтарын жас ұрпақ санасына сіңіру мақсатында мектеп бағдарламасында қамтылмаған шығармаларына қосымша мәлімет берілді. Пән мұғалімі сабақ кезінде әртүрлі тақырыптық, пәнаралық (география, тарих, информатика, көркем еңбек,музыка),сыныпаралық байланыс орнатып,қызықты мәтіндер мен әңгімелер ретінде өтуді ұйымдастыра білу кажет. Әдіс-тәсілдерді қолдану, сұрақ-жауап, талдау,жинақтау,ажырату, тактаға жазу, айтқан ойды мысалдармен дәлелдеу, сөздікпен жұмыс,проблемалық мәселелерге жауап беру, нақтылы және жалпылама тапсырмалар беріп, шағын шығармашылық жұмыстарды орындату, өзіндік пікір білдіру, баяндама жасауы, ғылыми зерттеу жазып қорғауы, сахналық көрініс т.б алуан түрлі әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы оқушыны өз бетімен ізденіп жұмыс жасауына машықтандырып, тарихи шешендік көнерген,қолдану аясы тар ұғымдар мен сөздердің мән-мағынасын түсінуіне жол ашады.

Күтілетін нәтиже:

Тілдік дағдылар	Нәтижесі
Тыңдалым	-Өз заманының терең ойшылдары, афористік-философиялық толғаулардың иесі,халқының қамқоры,ақылшы билері, дипломатиялық ахуал орнатушы-жыраулар жайлы қосымша мәлімет алады -сөз-әрі өнер қаруы, әрі тәрбие екендігін түсініп,толғауларда айтылған нақыл,өсиет сөздерді өмірде қолдана алады.
Оқылым	-жыраулар поэзиясы негізінен алынған ғылыми-көпшілік,әлеуметтік-мәдени сипаттағы толғаулардың мазмұнын түсінеді -оқыған жыраулар шығармашылығы мәтін бойынша өз тұжырымын жасайды. -оқылған мәтіндегі ойға өз көзқарасы арқылы баға береді
Айтылым	-халқымыздың өткен тариынан мағлұмат ала атырып, айта алады -қазақ әдебиетінің көне тариы арқылы,бағзы заманнан келе жатқан асыл мұраның сырын ашады,жүріп өткен әрбір тарихи жолдарының белесі арқылы қоғам көрінісін таниды,халқымыздың көне тарихын,әдет-ғұрпын,салт-дәстүрлерін, атадан келе жатқан асыл мұраларын оқу арқылы айта алады
Жазылым	Ауызша сөз арқылы жетіп отырған халқымыздың сөз өнері,сөйлеу өнерінің тілдік ерекшелігінің биік дәрежесін тани отырып,шығармашылық жұмыс жаза алады.-жыраулар поэзиясының тарихи,қоғамдық-әлеуметтік құбылыс екендігінен мағлұмат алады, қоғамдық ой-сананың көрінісі екенін түсініп, эссе жаза алады.-сөз құдіреті мен күшін ұғынып, жетелі сөзге тоқтау, сөзіне қарап, ісін бағалау қасиеті қалыптаса отырып, шығармашылық жұмыстар орындайды

Тұрақтылау (мазмұндық) бөлім

I. Кіріспе. Жыраулар поэзиясының құндылығы. Барлығы-5 сағат

(Қазақ хандығының қалыптасу кезеңдері, жыраулар шығармашылығында өрбіген тарихи толғаулар, зерттеушілер жайында, жырау және жыршы ұғымы, олардың айырмашылығы, қазақ хандығының құрылуына орай жыраулар поэзиясының қалыптасуы <https://youtu.be/IQ5pJSPoolIU>) <https://youtu.be/vD7bTWe8EWA>

1.Қазақ хандығының қалыптасуы - 1сағат

Қазақ хандығы жайында айту, бейнебаян көрсету, қазақ хандары жайында сұрақ-жауап, тарих пәнімен байланыстыру,оның қалыптасу кезеңдері жайында түсіндіру

2.Жырау мен жыршы ұғымы - 1 сағат

Жырау және жыршы ұғымдарын ажырата түсіндіру, жырау мен жыршы ұғымының айырмашылығы, жырау мен акын сипаты,жыраулардың халықтың руани көсемі екендігін айту

3.Жыраулар поэзиясының құндылығы неде?

М.Әуезов зерттеуі бойынша ізденіс жұмысы - 1сағат

Зерттеуші, әдебиетші ғалымдар олардың жыраулар шығармашылығын жинақтау, Мұхтар Мағауиннің «Қобыз сарыны» атты зерттеу еңбегі, «Бес ғасыр жырлайды» атты кітаптағы жыраулардың топтастырылуы.

4.Жыраулар поэзиясының өзекті тақырыптары - 1 сағат

Жыраулық поэзияның әдебиеттану ғылымындағы орны,жыраулардың туған елі, оған деген сүйіспеншілігі, елдің бірлігі,бүтіндігі жырланатындығы, адам мінезінде болатын аумалы-төкпелі құбылыстарды заманамен байланыстыра суреттеу

5.Жоба қорғау – 1 сағат

Жырау және жыршы деген кім, толғауларынан мысалдар келтіре отырып, зерттеушілер жайында мағлұмат бере әр оқушы жоба жасап қорғайды.

II. XV-XVIII ғасырдағы жыраулар поэзиясының өкілдері

(Асанқайғының әдебиет тарихынан алатын орны, анатты сөздері, толғаулары және өзекті тақырыптары, халқы үшін жерұйық іздеуі <https://youtu.be/FyMgYLw4P6c>

Асанқайғы Сәбитұлы - 5 сағат

1. Асанқайғы - асқан абыз, қоғам қайраткері, жырау.

Асанқайғы Сәбитұлының өмірі мен шығармашылығы,өз заманының асқан ақылгөйі екендігі, Асан атына «қайғы» сөзінің қосылып айтылуы, қоғам қайраткері екендігі жайында мағлұмат беру

2.Асанқайғының ұранға айналған қанатты сөздері

«Таза мінсіз, асыл сөз», «Еділ бол да, Жайық бол», «Көлде жүрген қоңыр қаз» толғауларын оқу, талдау, әр жолындағы ұранға айналған қанатты сөздерді өмірде пайдалану жайлы

3.Асанның толғаулары

«Таза мінсіз, асыл сөз», «Еділ бол да, Жайық бол», «Көлде жүрген қоңыр қаз», «Әй, хан, мен айтпасам білмейсің», «Есті көрсең кем деме», «Бұл заманда не ғаріп» толғауларының идеяларын ашып көрсету, ғибратнамалық ойларын оқушы бойына ұялату

4.Толғауларының өзекті тақырыптары

Мақтаншақ ханның парықсыз мінезі,елінің ертеңін, қамын ойламаған ханға батыл үн қату, ғибрат, өнеге аларлық парасатты ой түйіндері, философиялық терең ойлары, келешек ұрпаққа биік адамгершілікті уағыздаған ойларының көрініс табуын айту

5. Асан іздеген Жерұйық

Халқына жайлы қоныс, ырысты жер іздеген Асанқайғының «Желмая мініп жер шалсам, тапқан жерге ел көшір» деген ақылгөй сөзі-сол елінің қамын ойлаған жүрек сөзі. Желмая мініп, еліне шұрайлы, жайлы қоныс, шүйгін жер іздеумен өмір кешкен халық қамқоры екендігі

Жыр жампозы – жыраулар - 10 сағат

(Сыпыра, Қазтуған, Доспамбет, Шалкиіз, Жиёмбет, Ақтамберді, Үмбетей, Тілеуке Құлекеұлы, Қабылиса жыраулардың өмірі мен шығармашылығы және толғауларын оқыту) <https://www.youtube.com/watch?v=HP-LtacXH7E><https://www.youtube.com/watch?v=OVIDXGL2ajo>

1.Суырыпсалма Сыпыра жырау -1сағат

Сыпыра жырау (туған - өлген жылдары белгісіз) – Дешті Қыпшақтың әйгілі жыршыларының бірі, ноғай, қарақалпақ, башқұрт, барабы, құрдақ, қырым татарларына ортақ тұлға. Оның жырлары бізде өз атымен жетпеген, толғаулары «Құбығұл», «Едіге би», «Тоқтамыс ханның хикаяты» аңыз-әңгімелер мен «Ер Тарғын», «Едіге батыр» эпикалық жырларында сақталған. Қазақ зерттеушілері Сыпыра жырауды ноғайлы дәуірінен жеткен көптеген эпикалық жырлардың бірден-бір авторы санайды. Қазақ аңыздары мен батырлар жырында жырау ел бірлігін көздеген дана ретінде суреттеледі, бірде 120, бірде 180 жасаған, көпті көрген тәжірибелі қарт кейпінде көрінеді.

2.Қарға бойлы Қазтуған-1 сағат

Өмірі мен шығармашылығы, халық арасында қарға бойлы Қазтуған аталуы, халық эпосын жасаушылардың бірі, «мадақ жыры» толғауының көркемдік қуаты, дыбыстарды ойнату ерекшелігі, толғауларындағы туған жер тақырыбы

3. Белгілі ақын әрі қолбасшы-Доспамбет жырау -1сағат

Өз заманының парасатты ,білгір адамы, қолбасшылық рөлі, толғауларындағы Отан қорғау, елге деген сүйіспеншілік жайында айту. «Айналайын, Ақ Жайық», «Тоғай, тоғай, тоғай су», «Арғымаққа оқ тиді» толғауларын талдау, мәнерлеп оқу, идеясын түсіну

4.Шалкиіз жырау толғауларындағы ел бірлігі -1 сағат

Қазақ жыраулық поэзияның атасы, толғауларының Темір би төңірегінде өрбуі, ғибратнамалық сөздері, жырларының басты тақырыбы-ел бірлігі, ынтымағы. «Қоғалы көлдер, қом сулар» толғауы

5.Жыр жампозы-Жиёмбет-1 сағат

Еңсегей бойлы ер Есімнің Кіші жүздегі ел басқарушы биі, әскербасы қызметін атқаруы, «Әмірін қатты Есім хан», «Қол-аяғым бұғауда», «Еңсегей бойлы ер Есім» толғаулары

6.Ақтамберді-жалынды қолбасшы және жырау-1 сағат

Батыр жырау өзінің белсенді ісімен де, жалынды жырымен де жоңғарға қарсы күресті ұйымдастырушылардың бірегейі болғандығы, «Жауға шықтым ту байлап», «Күлдір-күлдір кісінетіп», «Жағалбай деген ел болар», «Көк көгершін, көгершін» т.б толғаулары жайында

7.Дидактикалық поэзия шебері –Үмбетей-1 сағат

Дидактикалық поэзияның әйгілі шеберінің бірі, еліне қорған болған батырларды жырына арқау еткен, Үмбетей толғауларындағы Бөгенбай бейнесі. «Бөгенбай өліміне», «Бөгенбай өлімін Абылайханға естірту»

8.Қазақтың төкпе ақыны - Тілеуке Құлеке ұлы-1 сағат

15 жасынан бастап ақын ретінде танылғаны, тура мінезді, өткір тілді болғаны, «Өлеңге тоқтамайды Шал дегенің», «Арғымақ ат кімде жоқ», «Саясы жоқ бәйтерек» «Тоқтының батасы» толғаулары

9.Қара қылды қақ жарған - Қабылиса жырау-1 сағат

Ұлы жүз ішіндегі жалайырдан шыққан аса қайраткер. Өр мінезімен, өжет батырлығымен, от ауызды, орақ тілді сөзімен көзінің тірісінде-ақ Қабан ақын атануы, Қабан ақын жайында мырзатай Жолдасбековтің зерттеу деректері жайында

10. Шығармашылық - ойталқы сабағы-1 сағат

Жыр жампозы –жыраулар Сыпыра,ҚазтуғанДоспамбет,Шалкиіз,Жиёмбет,Ақтамберді,Үмбетей, Тілеуке Құлекеұлы, Қабылиса жыраулардың өмірі мен шығармашылығы және толғаулары бойынша бүгінгі замана көзімен.

Бұқар жырау Қалқаманұлы-5сағат

<https://www.youtube.com/watch?v=W6үcmpr9-Y4> (Бұқар жырау өмірі мен шығармашылығы, оның толғауларында көтерілген мәселелер, ел бірлігіне шақырған өлеңдері, өмір сүрген жылдарындағы замана көрінісі)

1.Бұқар жырау және оның заманы

Бұқар жырау өмірі мен шығармашылығы, оның толғауларында көтерілген мәселелер, ел бірлігіне шақырған өлеңдері, өмір сүрген жылдарындағы замана көрінісі)

2.Бұқар-өз заманының алғыр ойлы биі-1 сағат

Бұқар жырау Қалқаманұлының өмірі мен шығармашылығы, 1723 жылы болған жоңғар шапқыншылығы, Бұқар өмір сүрген ғасырдағы тарихи оқиға, Абылайханның тұстасы, өз халының,елінің тағдырына қабырғасы қайысып, парасатты ой түйген жырау.

3.Бұқар толғауларындағы - ел бірлігі-1 сағат

Бұқар аласапыран заманның тіршілік-болмысын, ел басына төнген қауіп-қатерді, екіталай кезеңді жыр өрнегіне түсіріп, халқының тағдырына ортақтасқан жырау. Ел бірлігін сақтауға арналған «Керей қайда барасың?» өлеңі «Ей, Абылай, Абылай» өлеңі, халқын Абылайхан тұсына топтастыру

4. Өмір жайлы толғаулары-1 сағат

Бұқар жыраудың өлеңдері ғибрат, үлгі-өнегеге толы. Оның адам өмірінің кезең-кезеңдері туралы, табиғат құбылыстарына терең көз жібере отырып, солардың бәрінің өлетіні, ғалымның хаты, жақсының аты өлмейтінін дәлелдеп келтіруі жайында айтылады

5. Бұқар шығармашылығының тәрбиелік мәні-1 сағат

Бұқар шығармашылығы-өзі өмір сүрген тарихи кезеңнің жемісі. Заманының көкейкесті мәселелерін көтерген. Отанын сүю, халықты бірлікке үндеу, ел қорғаны батырларды ардақтау, оларды халқына үлгі ету, көршілес орыс халқымен татулыққа шақыру, ел тыныштығын сақтау

Жыраулар поэзиясының көркемдік ерекшеліктері - 5 сағат

Жыраулар поэзиясында көркемдік тапқан сөз қолданыстары мен сөз айшықтары, олардың өлең өрнегіне әсері

1. Жыраулар поэзиясындағы синтаксистік параллелизмдер -1сағат

Синтаксистік параллелизмнің жыраулар шығармашылығында көптеп кездесуі, табиғат және адамды, аң-құс салыстыра суреттеу толғау көркемдігін арттыруы, қатар алып суреттеудің әсерлігін түсіндіру

2.Жыраулар поэзиясындағы аллитерация, ассонанстар-1 сағат

Жабағылы жас тайлақ

Жардай атан болған жер...

Еділ бол да, Жайық бол.

Ешкімменен ұрыспа... деп дауысты,дауыссыз дыбыстарды көркемдеп қолдану ерекшеліктері

3.Жыраулар поэзиясының ұйқасы мен ырғағы-1 сағат

4.Жыраулар поэзиясындағы ұлттық бояу-1 сағат

Қиял ұшқырлығы, кеңдігі, суреттеу тәсілдерінің байлығы, өмір, болмыс,атамекен туралы ұлттық бояу ашықтығы

5. Толғау түрлері-1 сағат

Толғаудың қазақтың «толға» деген сөзінен шыққандығы, ежелден келе жатқан сюжетсіз поэзиялық туындының халықтық түрі, белгілі тақырып бойынша философиялық пікірлер білдіруі, афоризмдерге бай

Жыраулар поэзиясын қорытындылау - 4 сағат

Жыраулардың толғауларын оқып, талдап, өз пікір көзқарастарын білдіріп, сабақты қорытып, жинақтау, толғауларын жатқа оқу

1.Сынама - тест сабағы-1 сағат

Халқымыздың өткен тарихын, мұрасын бүгінгі өмірмен байланыстырып, оның өміршендігін паш ететін жоба әзірлеу.

2.Шығармашылық жұмыс сабағы-1 сағат

Жыраулар толғауларын топтастыра отырып, ортақ үндестікті табу үшін зияткерлік-сайыс ойынын өткізу

3.Дөңгелек үстел сабағы-1 сағат

Жыраулар еңбектерінде айтылған ойлар мен бүгінгі күнді салыстыра, зерттеу жұмыстары. Пікірталас өткізу

4.Шығармашылық ойбөліс сабағы сабағы-1 сағат

Жыраулар шығармашылығын толықтай қамтып, ойларында сақталған жыраулар поэзиясының ерекшелігімен ой бөлісу,жыраулар шығармашылығындағы ғибратнамалық ойларды өмірде қолдана білу

Нормативтік бөлім

Р/С	Бөлім Бөлімше Тақырып	Оқу мақсаты	Сағат саны	Білім өнімі
			Барлығы	
Бөлім: Жыраулар поэзиясының құндылығы.				
Бөлімше: Жырау мен жыршы ұғымы.				
Барлығы- 5 сағат: теория-3, тәжірибие-1, шығармашылық -1				
1.	Қазақ хандығының қалыптасуы	Қазақ хандығының қалыптасу тарихын жыраулар шығармашылығымен байланыстыра түсіндіру	1	Конспект
2	Жырау мен жыршы ұғымы	Жырау мен жыршы ұғымын ажырата алу, айырмашылықтарын білу	1	Сызба жасау
3	Жыраулар поэзиясының құндылығы неде? М.Әуезов зерттеуі бойынша ізденіс жұмысы	Зерттеушілер және жыраулар поэзиясының зерттелу тарихы жайлы білу	1	Реферат жазу
4	Жыраулар поэзиясының өзекті тақырыптары	Сан алуан тақырыптар жайында түсіндіру	1	Тірек-сызба дайындау
5	Топтық жұмыс	Топта талқылау	1	Тест дайындау
Бөлім: XV-XVIII ғасырдағы жыраулар поэзиясының өкілдері				
Бөлімше: Асанқайғы Сәбитұлы.				
Барлығы- 5 сағат:теория-2, тәжірибие-2, шығармашылық-1				
6	Асанқайғы-асқан абыз, қоғам қайраткері,	Асанқайғының өмірі мен шығармашылығын, толғауларын таныту	1	Сұрақ-жауап

	жырау			
7	Асанқайғының ұранға айналған қанатты сөздері	Қанатты сөздерін, толғауларын жаттау, Мазмұнын ашу, өмірмен байланыстыру	1	Толғауларын да-ғы қанатты сөздер құрастыру
8	Асанның толғаулары	Әдеби шығармаға сюжеттік-композициялық талдау жасау;	1	Толғауларын салыстыру
9	Толғауларының өзекті тақырыптары	Әдеби шығармаға сюжеттік-композициялық талдау жасау, өзекті тақырыптарын айту	1	Баяндама
10	Асан іздеген Жерұйық	Асанқайғы іздеген жерлерге сын тұрғысынан баға беру	1	Сурет-сызба жасау
Бөлім: Жыр жампозы-жыраулар Бөлімше:(Сыпыржырау, Қазтуған, Шалкиіз. Ақтамберді, Жиёмбет, Үмбетей, Шал, Қабылиса жыраулар) Барлығы-10 сағат: теория-6, тәжірибие-3, шығармашылық-3				
11	Суырыпсалма Сыпыра жырау	Жырау толғауларын оқу	1	Конспект
12	Қарға бойлы Қазтуған жырау	Эпикалық, поэтикалық, драмалық мәтіндердегі композициялық амалдарды талдау;	1	Өлең оқу
13	Белгілі ақын әрі қолбасшы-Доспамбет жырау	Эпикалық, поэтикалық, драмалық мәтіндердегі композициялық амалдарды талдау;	1	Конспект
14	Шалкиіз жырау толғауларын-дағы ел бірлігі	Көркем шығарманың идеясына сай кейіпкерлер жүйесін анықтау;	1	Сыни талдау жасау
15	Жыр жампозы-Жиёмбет	Көркем шығарманың идеясына сай кейіпкерлер жүйесін анықтау;	1	Өлең оқу
16	Ақтамберді-жалынды қолбасшы және жырау	Көркем шығармалардан алған үзінділерді шығармашылық жұмыстарда қолдану	1	Конспект
17	Дидактикалық поэзия шебері- Үмбетей	Көркем шығармалардан алған үзінділерді шығармашылық жұмыстарда қолдану	1	Сызба сұрақтар
18	Қазақтың төкпе ақыны-Тілеуке Құлеке ұлы	Шығармадағы ұрпақтар сабақтастығы көрінісін заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру;	1	Тезис жасау
19	Қара қылды қақ жарған-Қабылиса жырау	Шығармадағы ұрпақтар сабақтастығы көрінісін заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру;	1	Реферат жазу

20	Шығармашылық-ойталқы сабағы	Қорытынды пікірлерді топтастыру	1	Баяндама
Бөлім: XV-XVIII ғасырдағы жыраулар поэзиясының өкілдері Бөлімше: Бұқар жырау Қалқаманұлы Барлығы- 5 сағат:теория-2, тәжірибие-2. зертханалық-1				
21	Бұқар жырау және оның заманы	Әдеби шығармадағы психологизмді анықтау;	1	Зерттеу, жоба жасау
22	Бұқар-өз заманының алғыр ойлы биі	Шығармадағы ұрпақтар сабақтастығы көрінісін заманауи тұрғыда салыстырып, жаңашылдығына баға беру	1	Тезис жоспар жазу
23	Бұқар толғауларындағы -ел бірлігі	Көркем шығарманың идеясына сай кейіпкерлер жүйесін анықтау	1	Өзіндік ізденіс
24	Өмір жайлы толғаулары	Ел бірлігіне шақырған азаматтық үнін таныту	1	Сценарий дайындау
25	Бұқар шығармашылығының тәрбиелік мәні	Бұқар жырау шығармашылығы арқылы патриоттыққа тәрбиелеу	1	Эссе, шығарма жазу
Бөлім: Жыраулар поэзиясының көркемдік ерекшеліктері-5 сағат Бөлімше: Жыраулар поэзиясындағы көркемдегіш құралдар Барлығы- 5 сағат: теория-3, тәжірибие-1, шығармашылық-1				
26	Жыраулар поэзиясындағы синтаксистік параллелизмдер	Шығармадағы әдеби тілді құбылту мен айшықтаудың (троп пен фигура) түрлерін талдай отырып, автор стиліне баға беру	1	Көркемдік талдау жасау
27	Жыраулар поэзиясындағы аллитерация, ассонанстар		1	Көркемдік талдау жасау
28	Жыраулар поэзиясының ұйқасы мен ырғағы		1	Көркемдік талдау жасау
29	Жыраулар поэзиясындағы ұлттық бояу		1	Тірек-сызба жасау
30	Толғау түрлері	Толғауларды түрлеріне қарай жіктеу	1	Конспект
Бөлім: Жыраулар поэзиясын қорытындылау -4 сағат Бөлімше: Шығармашылық жұмыс, дөнгелек үстел, сынақ тест Барлығы- 4 сағат:тәжірибие-2. зертханалық-2				
31	Сынама-тест	Жыраулар шығармашылығын қайталау	1	Тест сұрақтарын дайындау

32	Шығармашылық жұмыс	Зерттеу, талдау жұмыстарын жүргізу	1	Эссе жазу
33	Дөңгелек үстел	Ортақ пікірлесу	1	Пікірталас
34	Ойбөліс сабағы	Алған білімдерін тиянақтау	1	Қорытынды пікір айта
Барлығы			34	

Ақпараттық-әдістемелік бөлім

11-сыныптарға арналған да «Ұлы дала мұрагерлері» (Жыраулар поэзиясы) үйірме курсы - жыраулық поэзия өкілдерінің шығармашылығын толықтай қамтып, оқушының өз төл әдебиетінің тарихымен танысып, сусындауына жол ашады. Соған орай, шешендік өнер курсы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытып, олардың сыни ойлауын қалыптастырып, мектепте алған білімін өмірдің кез келген жағдайында қолдана білуін қамтамасыз етеді. Тәуелсіз қоғамымызға шешендік таланты ұшталған, қай салада болмасын іскерлік таныта алатын, көпшілік алдында шебер сөйлеу таланты жоғары оқушы дайындау аталмыш бағдарламаның негізгі өзегі болып табылады.

Бағдарлама мазмұны өз мүддесі мен халық мүддесін қатар алып жүретін ойлы, ұғымтал, жауапты, сөйлеу шеберлігіне төселген тұлға қалыптасыруды қамтиды.

Жыраулық өнердің бірқатар тұлғаларының еңбектеріне тоқтала отырып, олардың шешендік толғауларында кездесетін шынайы өмір көріністерінен сабақ алу, қорытынды жасау, ой түюге негіз болады.

Бағдарлама бойынша білім беру үдерісінде оқушылардың бойында жобаланған құзыреттерді қалыптастыру мен дамытуда оқу нәтижелерін бағалау үдерісінің алатын орны ерекше. Себебі, бағалау оқыту үдерісінің барысында, оның өн бойында жүретін үдеріс. Оның негізгі қызметіне білім нәтижелеріне жету дәрежесін анықтау ғана емес, сол жобаланған нәтижелерге қол жеткізу үшін оқушыларға педагогикалық қолдау көрсету де жатады. Бағдарламада қалыптастырушы бағалау арқылы біліктілікпен жинақталған деректер деңгейлеп оқытуды іске асыруға, яғни әр оқушының қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескеруге ықпал етеді. Мұғалім бағалауды оқыту нәтижесіне жету құралы ретінде қолдануы тиіс. Сыныптағы бағалау негізінде алынған ақпараттар арқылы мұғалім де, оқушы да тең дәрежеде оқыту және оқу әрекеттерін анықтай алады. Бұл ақпараттар әр түрлі жағдайда қалыптастырушы бағалау қызметін атқарады:

- үлкен тарауды бастағанға дейін кіріспе, тест ретінде және жеке оқушыны немесе жалпы топты оқыту барысын- қай оқушыларға көбірек тәжірибе қажеттігін талдау барысында;
- алынған нәтижелер негізінде нұсқаулықты үздіксіз қайталау кезінде;
- өзінің оқыту тәжірибесінің тиімділігіне рефлексия жасау барысында;
- оқушылармен олардың қабілеттерін және жақсартуды қажет ететін тұстарын талқылау барысында;
- жұптық жұмыстарға ықпал ету, үлгермейтін оқушылармен қандай оқушыларды жұптастыру қажеттігін ойлау кезінде қолданады.

Бағалау үдерісі үш кезеңнен тұрады:

1) ақпарат жинау; 2) оны талдау; 3) шешім қабылдау. Өзін-өзі бақылау және өзін өзі бағалау барлық тапсырмалардың қосымша бөлігі ретінде жүріп отыруы керек. Қалыптастырушы бағалау оқу үдерісінің ажырамас бір бөлігі болып табылады, тоқсан барысында мұғалім тарапынан жүйелі өткізіліп отырады. Қалыптастырушы бағалауда баға, балл қойылмайды, мұғалім мен білім алушы арасында үздіксіз кері байланыс қамтамасыз етіледі. Қалыптастырушы бағалау кезінде білім алушылардың қателесуге, оны түзетуге құқығы бар. Бұл білім алушылардың мүмкіндігін анықтауға, қиыншылығын табуға, оң нәтижеге қол жеткізуіне көмектесуге, дер кезінде оқу үдерісін түзетуге мүмкіндік береді. Қалыптастырушы бағалау барысында оқушылар: өз ойын еркін жеткізіп, өзіне-өзі баға беруге, сыныптастарын бағалауға үйренеді, жеке, жұппен, топпен жұмыс істей жүріп ынтымақтастыққа ұмтылады, бір-бірін тыңдауға, талдауға, салыстыруға, сабақты қорытындылауға, өз пікірін дәлелдей алуға үйренеді. Мұндағы қалыптастырушы бағалау:

- тиімді кері байланыс беру, - түртіп алу арқылы бағалау, - ауызша және жазбаша бағалау, - сұрақ қою арқылы бағалау, - өзін-өзі бағалау, - өзара бағалау және т.б. әдіс-тәсілдер арқылы жүзеге асырылады. - өзара бағалау және т.б. әдіс-тәсілдер арқылы жүзеге асырылады.

Мұғалім тарапынан:

- сабақ мақсатына сәйкес бағалау критерийлерін анықтап, оқушыларға ұсыну;
- оқушының қай деңгейге жеткенін дәлелдеуге көмектесетін бірлескен оқу ортасын құру;

- оқушыларды дамытуға жағдай жасайтын сындарлы кері байланысты қамтамасыз ету;
- оқушыларды бірін-бірі бірлесе оқытудың сапалы көзі ретінде қатыстыру қамтамасыз етілуі қажет.

Оқушының білімін бағалау.

Оқушылардың білімін бағалау оқыту үрдісінде тұрақты жүргізіліп отырады. Оқушылардың мүмкіндіктерін және қиындықтарын анықтау, оқудағы жетістіктерінің дамуына ықпал ету мақсатында қалыптастырушы бағалау қолданылып, сабақ барысында бағалау өлшемдері, дескрипторларымен формативті бағалау тапсырмалары дайындалады. Тақырып ерекшелігіне байланысты қалыптастырушы бағалау әдістері таңдалады. «Жыраулар поэзиясы-ақындықтың мөлдір бастауы» курсы бойынша бағалау нормасы «5» балдық жүйемен бағаланады.

«5» балл төмендегі талаптарды орындаған жағдайда қолданады: тақырыпты толық меңгерген, өздік жұмыс жасай алатын, тапсырманы ұқсас тақырыптармен салыстыра талдай білетін, шығармашылық жұмыстарын жасай алғанда.

«4» балл төмендегі талаптарды орындаған жағдайда қолданады: тақырыпты меңгерген, талдау жұмыстары мен тест тапсырмаларын орындай білгенде.

«3» балл төмендегі талаптарды орындаған жағдайда қолданады: тақырыпты орташа меңгерген, білім деңгейі орташа, тақырыпты орташа меңгергенде. «2» балл төмендегі талаптарды орындаған жағдайда қолданады: тақырыпты меңгеру деңгейі төмен, білім деңгейі төмен болғанда

Баға	Балл	Пайыз
«5»	17-22 балл	100%-89%
«4»	14-16 балл	88%-75%
«3»	12-13 балл	74%-60%
«2»	11-0 балл	60%-50%

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты (ҚР БЖҒМ 31.10.2018 ж. №604 бұйрығы).
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары (ҚР үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 Қаулысы).
3. «2019-2020 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат. –Астана, 2019.
4. Білім мазмұнын жаңарту аясында «Қазақ тілі» пәнін (Т1) оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдар (5-9-сыныптар). Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА. –Астана, 2019.
5. Білім беру ұйымдарында «Туған жер» бағдарламасы арқылы білім алушылардың қазақстандық патриотизмін қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар. Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА. –Астана, 2019.
6. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы мектеп және отбасының өзара іс-әрекетінің мазмұны мен түрлері. Әдістемелік құрал. –Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013. – 10-14 б.
7. Қабдолов З. Сөз өнері Алматы: 2002 ж. 286 - бет.
8. Мағауин М. Қазақ хандығы дәуіріндегі әдебиет Алматы: 1993ж.
9. Ерте дәуірдегі қазақ әдебиеті , Алматы: 1983 ж. 77, 130 – бет.
10. Уәлиханов Ш. Таңдамалы Алматы: 1985 ж. 16, 124 – бет.
11. Әуезов М. Әдебиет тарихы Алматы: 1991ж. 5, 16, 207 – бет.
12. Әдеби мұра және оны зерттеу Алматы: 1959 ж. 22, 58, 97, 100 – бет.
13. .Бес ғасыр жырлайды: 2 томдық. / Құрастыр. М. Мағауин, М. Байділдаев. — Алматы: Жазушы, 1989 ж.
14. Жұмабаев М. Шығармалар жинағы. 3-том.
15. Аудармалар, ғылыми еңбек, мақалалар. — Алматы: Жазушы
16. Көпеев М. Ж. Екі томдық. 2 т. -Алматы: Ғылым, 1992 -224 б.
17. «Ертедегі әдебиет нұсқалары» (1967), «Алдаспан» (1971), «XV — XVIII ғасырлардағы қазақ поэзиясы» (1982).
18. Нысанбек Төрекүл «Дананың дала ділмарлары. Алматы,
19. 1 Қазақ әдебиетінің тарихы IIIтом Алматы «Ғылым» 2000ж.
20. 2 Мағауин М. Ғасырлар бедері. Алматы, 1991ж
21. 3 Тілепов.Ж. Елім деп еңіреген ерлер жыры.Алматы «Білім» 1995ж
24. Х.Сүйінішәлиев «VIII- XVIII ғасырлардағы қазақ әдебиеті», Алматы «Мектеп» 1989ж

Қосымша
Тақырыптық-күнтізбелік жоспар

P/c	Тақырыбы	Сағат саны	Мерзімі
1-тоқсан			
Жыраулар поэзиясының құндылығы -			
1	Қазақ хандығының қалыптасуы	1	
2	Жырау мен жыршы ұғымы	1	
3	Жыраулар поэзиясының зерттелу тарихы	1	
4	Жыраулар поэзиясының өзекті тақырыптары	1	
5	XV-XVIII ғасырдағы жыраулар поэзиясының өкілдері	1	
6	Асанқайғы - асқан абыз, қоғам қайраткері, жырау.	1	
7	Асанқайғының ұранға айналған қанатты сөздері	1	
8	Жоба қорғау	1	
2-тоқсан			
9	Асанқайғының ұранға айналған қанатты сөздері	1	
10	Асанның толғаулары	1	
11	Толғаулардың өзекті тақырыптары	1	
12	Асан іздеген Жерұйық	1	
Жыр жампозы-жыраулар			
13	Суырыпсалма Сыпыра жырау	1	
14	Қарға бойлы Қазтуған	1	
15	Белгілі ақыр әрі қолбасшы – Доспамбет жырау	1	
3-тоқсан			
16	Шалкиіз жырау толғауларындағы ел бірлігі	1	
17	Жыр жомпозы - Жиёмбет	1	
18	Ақтамберді – жалынды қолбасшы және жырау	1	
19	Дидактикалық поэзия шебері – Үмбетей	1	
20	Қазақтың төкпе ақыны – Тілеуке Құлеке ұлы	1	
21	Қара қылды қақ жарған – Қабылиса жырау	1	
Бұқар жырау Қалқаманұлы			
22	Бұқар жырау және оның заманы	1	
23	Бұқар – өз заманының алғыр ойлы биі	1	
24	Бұқар толғауларындағы – ел бірлігі		
25	Бұқардың өмір жайлы толғаулары	1	
4-тоқсан			
Жыраулар поэзиясының көркемдік ерекшеліктері			
26	Жыраулар поэзиясындағы синтаксистік параллелизмдер	1	
27	Жыраулар поэзиясындағы аллитерация, ассонанстар	1	
28	Жыраулар поэзиясының ұйқасы мен ырғағы	1	
29	Жыраулар поэзиясындағы романтикалық сарын мен реализм	1	
30	Толғаулар түрлері	1	
Жыраулар поэзиясын қорытындылау			
31	Сынама - тест сабағы	1	
32	Шығармашылық жұмыс сабағы	1	
33	Дөңгелек үстел сабағы	1	
34	Шығармашылық – ойбөліс сабағы	1	
Барлығы:		34 сағат	